

The legal relationships of the usage of natural resources for hunting is expedient understood as regulated by the law social relations between the relevant subjects that arise in the process of hunting economy. In the result of research the author concludes that the features of the usage of natural resources for hunting are: 1) is in the process of hunting economy; 2) is limited in space outside the hunting grounds; 3) specific subjective composition of legal relationships; 4) confined not only to hunting.

Keywords: natural resources for hunting, usage of natural resources for hunting.

Мироненко І. В.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН ДОБРОСУСІДСТВА В „ЛИТОВСЬКИХ СТАТУТАХ”

УДК 349.41

Актуальність теми. Положення про регулювання земельних відносин добросусідства містяться в главі 17 чинного Земельного кодексу України і становлять самостійний інститут земельного права. Для всебічного вивчення та вдосконалення правового регулювання земельних відносин добросусідства важливе значення має дослідження історії його розвитку на українських землях, зокрема в період їх перебування у складі польсько-литовської держави.

Стан дослідження. На сьогодні питанням добросусідства науковцями приділяється порівняно незначна увага, здебільшого у відповідних розділах підручників та коментарів Земельного кодексу України розглядаються практичні аспекти сучасного правового регулювання в даній сфері. Історичні аспекти розвитку правового регулювання земельних відносин добросусідства висвілено у працях Б.Й. Тищика, В.Є. Рубаника, Х.В. Майкут, В.З. Пруса, Р.М. Лашенка та інших авторів.

Мета дослідження. Дане дослідження має на меті розглянути положення „Литовських статутів” щодо правового регулювання земельних відносин добросусідства та визначити загальні закономірності його розвитку.

Основний виклад. Період перебування українських земель у складі спочатку Великого литовського князівства, а згодом – Речі Посполитої в літературі прийнято позначати як „польсько-литовська доба” (XIV-XVII ст.).

Найвизначнішою пам'яткою права цього періоду в літературі прийнято вважати „Литовський статут” у трьох його редакціях 1529, 1568, 1588 років. В контексті вивчення правового регулювання земельних відносин добросусідства того часу „Литовські статuti” заслуговують, на нашу думку, найбільшої уваги, виходячи з рівня їх кодифікації, наявності порівняно значної кількості норм з питань земельних відносин, а також поширення тривалої дії на значну частину українських земель.

Так „Статут Великого князівства литовського” (1529 р.) („Литовський статут 1529 року” чи „Перший литовський статут”), увібравши в себе ряд норми місцевого звичаєвого права та „Руської правди”, містив окремий розділ (розділ 8 „Про земельні суди, про кордони і межі, про копи”), присвячений врегулюванню земельних відносин [1, с. 21].

Зокрема артикул 1 розділу 8 „Статуту Великого князівства литовського” (1529 р.), встановлюючи загальні правила щодо врегулювання земельних спорів, містив принципове положення про те, що всяке землеволодіння здійснюється у визначених межах і саме порушення цих меж свідчить про порушення права: „... якби хтось ... володів маєтками, людьми, землями, ловами, лісами, озерами и бобровими гонами, замкнутими в певних кордонах або межах, і один у другого захотів би, порушивши кордони або межі, відібрати людей або землю, лови, леси, озера, сінокоси и боброві гони, бажаючи витіснити його з цього маєтку ...” [1, с. 262]. При цьому встановлювався обов'язок вирішувати спірні питання щодо меж землеволодінь у судовому порядку, не допускаючи самоуправства: „... якщо ж він вважав би, що кордон або межу встановлено неправильно, йому у збиток, то він мусить заперечувати це у суді, а не допускати насильства” (ст. 2 розділу XVIII). Згідно положень артикулу 12 цього ж розділу, у випадку вчинення дій, що обумовлюють виникнення межового спору або заподіяння шкоди землеволодінню потерпіла сторона „... мусить надіслати відповідачеві вижа і заборонити це під загрозою заста-ви...” [1, с. 265].

Загалом розділ 8 „Статут Великого князівства литовського” (1529 р.) містив ряд спеціальних положень щодо врегулювання земельних відносин добросусідства, зокрема стосовно:

- порядку та процедури врегулювання земельних, зокрема межових, спорів (артикул 3, 7, 12). Тут також окремо необхідно виділити положення, які регулювали питання доказів та доказування при вирішенні земельних спорів (артикули 2, 4, 5, 15, 16);
- відповідальності за порушення меж та знищення межових знаків (артикул 8);
- визначення меж щодо використання спільних лісових масивів (артикул 9);
- використання річок в якості меж володінь (артикул 10);
- врегулювання впливів водою на сусідні володіння (артикул 11, 12).

Артикул 8 даного розділу „Статуту” передбачав відповідальність за безпосередні порушення меж землеволодіння, включаючи знищення межових знаків. „Якби хтось зіпсував кордон володінь іншого шляхтича або спалив його, насильно вирубав або як-небудь інакше зіпсував і це було доведено, тоді порушник мусить заплатити скривдженому двадцять рублів грошей, а якби переорав межу, тоді три рублі і стільки ж штрафу... А якби селянин селянину це зробив, то селянину один рубль грошей і стільки ж штрафу. А крім того, зіпсовані ним кордони або межу мусить виправити як було” [1, с. 264].

Аналіз цих положень дає, на нашу думку, можливість вести мову про приватно-публічний характер відповідальності. Приватний характер відповідальності полягає у обов’язку порушника відновити межу та сплатити потерпілому так званий „приватний штраф”, тобто визначену грошову суму, яка не залежить від розміру реально завданих збитків. За своїм характером така сплата носила саме характер штрафу, оскільки стягувалася одноразово за сам факт порушення, незалежно від наявності та розміру завданої шкоди, тобто „за образу” [2, с. 352-353]. Публічний характер відповідальності полягав у законодавчо встановленому обов’язку порушника сплатити фіксований „приватний штраф” на користь потерпілого, розмір якого залежав від особи потерпілого (шляхтич або селянин), що свідчить про становий характер „Статуту”.

Що стосується визначення меж щодо спільного використання лісів, то наступним артикулом 9 передбачався порядок, за яким

вирубку лісу слід починати з боку своєї земельної ділянки і здійснювати в напрямку до спільної межі, яка повинна б розділяти цей масив по середині („... мусить кожний з свого боку поля робити собі просіки, але вони не мають заходити з боку лісу, а як зіткнуться сокири, там і буде кордон”). Сторона, котра вирубала більше лісу, ніж їй належало, здійснювала компенсацію на користь іншої сторони („... мусить віддати лісу стільки, наскільки більше він вирубав...”).

Артикул 10 розділу 8 „Статуту” врегульовував питання, що виникали при використанні річок у якості меж землеволодінь: „Якби між якимось родовими маєтками замість кордону була річка, яка з часом сама б змінила свій напрям, залишивши старе річище, то кордон між цими маєтками має проходити старим берегом, а кожен має право користуватись половиною річки як для ловлі риби, так і для здобуття інших прибутків. А якби хтось навмисне перекопав річку у збиток своєму сусідові, а сусід притягнув би його до суду і довів би це, то суд мусить постановити, щоб відповідач терміново повернув річку у попередній стан і відшкодував сусіду збитки у бобрових гонах та інші” [1, с. 265].

Положення, вміщене в реченні першому даного артикулу, на нашу думку, дає підстави говорити про закріплення в „Статуті” (1529 р.) принципу незмінності меж землеволодіння, навіть у разі зміни русла річки, яка виконувала роль природного межового знаку. Правило, встановлене останнім реченням артикулу 10 розділу 8 „Статуту”, в сучасному розумінні слід розглядати як таке, що спрямоване на недопущення зловживання правом. Воно цілком вкладається в сучасне розуміння „шикани” як різновиду зловживання правом [3, с. 114-117; 4, с. 32-33]. Проте, враховуючи, що мова йде саме про відносини володільців суміжних земельних ділянок, пов’язані з негативним впливом на ці ділянки, то дане правило стосується і регулювання земельних відносин добросусідства.

На відміну від цього, цілком в контексті правил про добросусідство можна розглядати положення наступного артикулу 11: „Якби хтось у родовому маєтку мав річку у повному своєму володінні, тобто обидва її береги, і на ній поставив загати та млин

і тим затопив би сусідні млини, які стоять вище за течією, то мусить взяти від властей вижа і з вижем спустити воду і відшкодувати потерпілому спричинену шкоду у відповідності до обґрунтованих доказів. А якби затопив луки без дозволу того, кому вони належать, то мусить дати натомість другу ділянку луків; якщо потерпілий погодився на це, то відповідач мусить так держати воду, щоб вона не псувала чужі луки або не затоплювала млин, який стоїть вище. А якби хтось володів половиною річки, або хоч б мав річку у повному своєму володінні, але гатив греблю до чужого берега, або затопив луки без дозволу сусіда, а сусід зруйнував греблю, то він не мусить платити за зроблене, тому що ніхто не має права без дозволу підводити греблю до чужого берега або робити ставок”.

В даному випадку не ставиться питання про правомірність чи неправомірність дій особи щодо господарювання на своїй земельній ділянці, а також наявності наміру завдати шкоду сусіднім землеволодільцям (затопити млин або луки). Підставою для виникнення зобов’язання знизити рівень води, відшкодувати шкоду чи надати іншу земельну ділянку є сам факт завдання незручностей сусіду в цілому діями особи щодо господарювання на своїй території. В цьому контексті в якості загального слід розглядати правило, за яким рівень води слід підтримувати таким чином, щоб це не порушувало права сусідів („... держати воду, щоб вона не псувала чужі луки або не затоплювала млин, який стоїть вище”).

У 1566 р. було складено нову редакцію „Статуту”, що відома під назвою „Другого литовського статуту” [5, с. 30-31]. Цей статут відобразив соціальні зміни, що відбулись від часу прийняття першої його редакції, а також засвідчив зрослий рівень кодифікаторської техніки [6, с. 52]. Норми з питань земельних відносин було вміщено до розділу 9 „Права земельні”. В цілому, ми можемо говорити про те, що положення з приводу відносин добросусідства та врегулювання відповідних спорів достатньо ідентичні нормам, які містив розділ 8 „Про земельні суди, про кордони і межі, про копи” „Литовського статуту” (1529 р.). У будь-якому разі, збереглися усі положення матеріального права з даного питання попередньої редакції статуту, а в новій редакції не з’явилися принципово нові норми.

Водночас слід зазначити, що дещо зазнала змін норма про відповідальність за порушення меж сусідських володінь. Принципово новим слід вважати встановлення штрафу, який стягувався за кожен знищений межовий знак („... а за кожний знищений копець – три копи грошей”) (артикул 9). Також необхідно відзначити, що за порушення меж передбачався як приватний штраф на користь потерпілого, так і публічний штраф, який сплачувався на користь держави („... порушник [шляхтич] має сплатити скривдженому дванадцять рублів грошей, а суду земському – копу грошей...”) [7, с. 358]. Практично не зазнали змістовних змін положення щодо використання річки в якості межі володінь: продовжує діяти принцип незмінності меж землеволодінь у випадку зміни річища ріки (артикул 11). Новим слід вважати доповнення, за яким „... якби та ріка гранична змінить напрям і потече поза землями обох, то обидва отримують два береги того, чиєю земельною ділянкою вона потече”.

Зміни процедури розгляду земельних спорів насамперед пов’язані із запровадження „Литовським статутом” (1566 р.) системи підкоморських судів, які спеціалізувались на розгляді земельних спорів, про що піде мова далі.

У 1588 р. у зв’язку із змінами, що сталися у суспільному житті із укладенням Люблінської унії, було створено нову редакцію „Статуту”, яка у літературі отримала назву „третього” або „нового”. Його прийняття мало на меті узгодити литовське та польське законодавства. Кодифікатори в основному зберегли структуру „Другого литовського статуту”, проте значно зросла кількість та обсяги статей [8, с. 5-7].

Формально дія нової редакції „Статуту” не поширювалася на українські території (Київщину, Волинь, Поділля) у зв’язку з їх приєднанням у 1569 році до польської корони; на цих землях діючою була друга редакція „Литовського статуту”, який за регіоном свого найбільшого поширення отримав назву „Волинського статуту” [9, с. 188]. Проте, як вказується в літературі, нова редакція статуту у зв’язку з її систематичним виданням поступово витіснила із застосування „Другий литовський статут”, дія якого формально не скасовувалася. Високий науковий та практичний

рівень третьої редакції „Литовського статуту” обумовили його тривале застосування – він був діючим законом до 1840 р. [6, с. 52-53; 10, с. 58-63].

Як і редакція від 1566 року, нова редакція „Литовського статуту” (1588 р.) не внесла принципових змін у правове регулювання земельних відносин добросусідства: у розділі 9 „Про підкоморних в повітах і про права земельні, про кордони і межі” містяться вже відомі з попередніх редакцій матеріальні норми (артикули 12, 18-21).

Крім власне матеріальних норм, які містилися в „Литовських статутах” та врегульовували питання відносин добросусідства, значний інтерес викликають процесуальні норми, які регламентували саму процедуру врегулювання таких спорів, містили правила щодо доказів та доказування, а також закріплення спірних меж.

Що стосується „Литовського статуту” (1529 р.), то як уже вказувалося, ряд його положень прямо вказував на необхідність врегулювання межових спорів у судовому порядку, не допускаючи самоуправства. Зокрема, артикул 1 розділу 8 передбачав загальне правило, за яким для вирішення земельного спору „... обидві сторони мають надати до суду по вісімнадцять свідків. І яка із сторін, на думку суддів, наведе більш вагомі докази, то мусить присягнути сама із шістьма свідками...” [1, с. 262].

Артикулами 3, 4 та 7 цього розділу передбачався виїзд сторін та представників суду на місце спору межового для його врегулювання (так, сам артикул 3 має назву „Для вирішення земельних спорів у рок завитий [встановлений судом строк] необхідно виїжджати на місце”). При цьому артикули 3 та 7 встановлювали необхідність розгляду справи у встановлений судом строк, підстави та порядок відкладення розгляду справи, а також правові наслідки неявки однієї із сторін. Відповідно до артикулу 3, розгляд справи міг бути відкладений з „... причин мору або вального сейму, або виконання нашої господарської служби, або хвороби”. Артикулом 7 також передбачалося, що винесене судом у встановлений строк за відсутності однієї з сторін рішення є обов’язковим для усіх учасників спору, крім випадків, коли „відсутність пов’язана із державною службою або хворобою, або якби у справах з нашої

державної служби у ворожих руках, або його було б відправлено нами із посольством”. У разі хвороби судді, останній повинен був „... послати замість себе із своїм листом заступника...”, який і забезпечував своєчасний розгляд справи. Аналіз положень артикулів 3, 4 та 7 дає підстави стверджувати, що відкладення призначеного судового розгляду земельного спору з інших причин не допускалось. У разі відсутності без поважних причин однієї із сторін спору, справа розглядалась відповідно до доказів, які були надані іншою стороною (артикули 3, 7). Артикулом 7 встановлювалась обов’язковість повідомлення сторін спору про здійснення судового розгляду земельного спору [1, с. 262-263].

Враховуючи викладене, можна говорити про закріплення в „Статуті” принципів остаточності встановленого судом строку для врегулювання земельного спору та обов’язкового залучення учасників спору щодо його розгляду.

Досить суттєво, що нормами „Статуту” встановлювалися види доказів по земельних спорах, вимоги щодо них, а також містилися правила щодо переваги одних доказів над іншими.

Так, відповідно до артикулу 4 розділу 8, який мав назву „Про встановлення кращих кордонів”, „... якби якого суддю або межового було послано судом для з’ясування обставин справи на місці, такий суддя або межовий повинен буде допустити до доказу зі справи ту сторону, яка пред’явить кращі та більш значущі привілеї, листи, знаки або копці, або кордони. А якби з обох сторін не було б знаків, то до доказів зі справи і до присяги має бути допущено ту сторону, чії свідки будуть більш достойні”. Таким чином, ми можемо говорити про існування законодавчо закріпленої переваги матеріальних доказів (документів та межових знаків) над усними свідченнями. Крім того, різною доказовою силою володіли й усні свідчення: „... свідками мають визнаватись не усякі шляхтичі, але шляхтичі і люди достойні, поза підозрою, які будуть найближчими сусідами і суміжниками, які більше підходять до свідчення, ніж шляхтичі, які не є суміжними сусідами”. Про використання свідчень найближчих сусідів йдеться також у статтях 2 та 6, що слід розглядати як принципове положення щодо розв’язання межових спорів [1, с. 262-263].

Необхідно відзначити, що не всі особи могли бути свідками у земельних спорах. Крім встановленої артикулами 2 та 4 вимоги, що свідками можуть бути лише „люди достойні”, артикулом 5 даного розділу встановлювалось правило, за яким „... свідками у справі про землі і про доказ права на володіння землею...” можуть бути допущені „... тільки християни латинського або грецького віросповідання”, які щорічно причащаються і ходять на сповідь, а також „... мають добру славу у своїй окрузі, не були замішані ані у крадіжках, ані у підробці чого-небудь” [1, с. 263]. Відповідно до положень артикулу 6 даного розділу „Статуту”, не допускались до надання свічень особи, котрі були підпорядковані певному панові або чиновнику („державцю”): „... проста людина, яка мешкає у держанні того пана, не може бути його свідком, а тільки шляхтичі або люди з інших повітів, які заслуговують на довіру, і є найближчими сусідами” [1, с. 263-264].

„Другим Литовським статутом” було фактично завершено загальну судову реформу, розпочату в 1564 році Белзьким привілеєм. Даною реформою передбачалося створення в кожному повіті трьох судів: земського, гродського та підкоморського. При цьому підкоморський суд розглядав як спеціальний повітовий суд, що розглядав земельні спори, пов’язані із визначенням кордонів маєтностей. Діяльність підкоморських судів регулювалась положеннями розділу IV „Про суддів та про суди” „Статуту”, в першу чергу – артикулу 70 „Про підкоморіїв і про їхній в’ряд”. Із числа осіб, рекомендованих шляхтою, князь призначав підкоморія, який і здійснював судочинство. Підкоморій призначався довічно або до „милості” Господаря. Підкоморію надавалося право із числа місцевих шляхтичів призначати одного або двох коморників, які за його дорученням також могли здійснювати розгляд справ. Суд провадився однією особою – підкоморієм або коморником, а свідками на підкоморському суді могли бути лише християни різноманітних станів [9, с. 180].

Судочинство у підкоморському суді мало ту особливість, що розгляд справи проводився безпосередньо на місці меж спірних землеволодінь. При винесенні рішення підкоморій визначав на місцевості межі землеволодіння та встановлював межові знаки:

„... оглянувши докази... має ґрунт певний присудити і межі копчами, знаками граничними позначити, і на те листи суду свого під печаткою і з підписом руки своєї дати”. У випадку виникнення спору щодо меж землеволодінь, що знаходилися у різних повітах, для вирішення збиралися підкоморії цих повітів і разом проводили розгляд. У випадку виникнення розбіжностей кожен з підкоморіїв складав свій проєкт рішення, які направлялись для розгляду у головний суд; до нього ж могли подаватись скарги на рішення підкоморського суду [6, с. 71]. В цілому, можна говорити про те, що збереглась більшість особливостей щодо розгляду земельних спорів, передбачених попередньою редакцією „Статуту” (виїзд на місце спору; вирішення справи у встановлений строк; обов’язковість залучення обох учасників земельного спору до його розгляду; обмеження щодо кола осіб, які можуть виступати свідками в земельному спорі; перевага матеріальних доказів („листи і знаки межові”) над усними свідченнями) [7, с. 326-327].

Апеляційною інстанцією для всіх трьох повітових судів був Великий князь Литовський. Після Люблінської унії 1569 року у Речі Посполитій була проведена нова реформа судової системи, що мала на меті зменшення кількості апеляційних справ, які розглядалися Великим князем Литовським як єдиною апеляційною інстанцією. Відтак з 1578 року запроваджується Луцький трибунал – вища судова установа для Волинського, Брацлавського і Київського воєводств [11, с. 54-55].

З прийняттям „Третього Литовського Статуту” (1588 р.) процедура врегулювання межових земельних спорів, регламентована положеннями розділу 9 „Про підкоморних в повітах і про права земельні, про кордони і межі”, принципівих змін не зазнала.

Висновки. „Статут Великого князівства литовського” (1529 р.) містив ряд положень щодо врегулювання земельних відносин добросусідства, зокрема загальні правила щодо врегулювання земельних відносин, а також спеціальні правила стосовно порядку та процедури врегулювання земельних (в т.ч. межових) спорів; відповідальності за порушення меж та знищення межових знаків; визначення меж щодо використання спільних лісових масивів; використання річок в якості меж володінь; врегулювання

впливів водою на сусідні володіння. В порівнянні з положеннями „Руської правди” як найбільш значної писемної пам’ятки права попереднього періоду це можна розглядати як значний крок щодо розвитку відповідного правового регулювання. Наступні редакції „Литовського статуту” (1566, 1588 років) не внесли істотних змін в матеріально-правове регулювання відносин добросусідства, водночас значно вдосконалилось врегулювання процедури розгляду земельних спорів, зокрема було створено систему підкоморських судів.

1. *Статути Великого князівства Литовського. У 3-х т. Т. 1. Статут Великого князівства Литовського 1529 року / За ред. С.В. Ківалова, П.П. Музиченка, А. Панькова. – Одеса: Юридична література, 2002. – 464 с.*
2. *Покровський І.А. История римського права / Покровський І.А. – Минск: Харвест, 2002. – 528 с.*
3. *Покровский И.А. Основные проблемы гражданского права / Иосиф Алексеевич Покровский. – М.: Статут, 1998. – 353 с.*
4. *Грибанов В.П. Осуществление и защита гражданских прав / Вениамин Петрович Грибанов. – М.: Статут, 2001. – 411 с.*
5. *Тицик Б.Й. Суспільно-політичний лад і право України у складі Литовської держави та Речі Посполитої: учб. посібник / Тицик Б.Й., Вівчаренко О.А. – Івано-Франківськ, Прикарпатський університет, 1996. – 35 с.*
6. *Терлюк І.Я. Історія українського права від найдавніших часів до XVIII століття: Навчальний посібник з історії держави і права України / Терлюк І.Я. – Львів, 2003. – 156 с.*
7. *Статути Великого князівства Литовського. У 3-х т. Т.2. Статут Великого князівства Литовського 1566 року / За ред. С.В. Ківалова, П.П. Музиченка, А. Панькова. – Одеса: Юридична література, 2002. – 560 с.*
8. *Паядайте-Васіляускене А.-В. Кириличні списки Другого Литовського Статуту: палеографія, хронологія, кодикологія / Паядайте-Васіляускене А.-В. – Львів, Львів. нац. універ. ім. І. Франка, 2004. – 176 с.*
9. *Історія держави і права України. Підручник. – У 2-х т. / За ред. В. Я. Тація, А.Й. Рогожина, В. Д. Гончаренка. – Том 1. – [В. Д. Гончаренко, А.Й. Рогожин, О.Д. Святоцький та ін.] – К.: Концерн „Видавничий Дім „Ін Юре”, 2003. – 656 с.*

10. Майкут Х.В. Застосування Литовських статутів на українських землях та їх особливості / Х.В. Майкут // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2008. – Вип. 11. – С. 58-62.

11. Захарченко П.П. Історія держави та права України: Навч. посіб. для дист. навч. / Захарченко П.П. – К.: Університет „Україна”, 2005. – 208 с.

Мироненко І.В. Правове регулювання земельних відносин добросусідства в „Литовських статутах”

В цій статті розглядаються питання про регламентацію сусідських земельних відносин в „Литовських статутах”.

„Статут Великого князівства литовського” (1529 р.) містив ряд положень щодо врегулювання земельних відносин добросусідства. Він включав загальні правила щодо врегулювання земельних відносин, а також спеціальні правила стосовно порядку врегулювання земельних спорів; відповідальності за порушення меж та знищення межових знаків; використання спільних лісових масивів; використання річок в якості меж володінь; регулювання впливів водою на сусідні володіння. Його розробку слід розглядати як значний крок щодо розвитку правового регулювання сусідських земельних відносин. Наступні редакції „Литовського статуту” (1566, 1588 років) не внесли істотних змін в матеріально-правове регулювання відносин добросусідства, водночас значно вдосконалили процедуру розгляду земельних спорів.

Ключові слова: добросусідство, право сусідства, „Литовський статут”, земельні спори.

Мироненко І.В. Правовое регулирование земельных отношений добрососедства в «Литовских уставах»

В этой статье рассматриваются вопросы о регламентации соседских земельных отношений в „Литовских статутах”.

„Статут Большого княжества литовского” (1529 р.) содержал общие правила относительно урегулирования земельных отношений, а также специальные правила о порядке урегулирования земельных споров и отдельных видов соседских отношений. Следующие редакции „Литовского статута” (1566, 1588 гг.) не внесли существенных изменений в регламентацию соседских земельных отношений, но значительно усовершенствовалась процедура рассмотрения земельных споров.

Ключевые слова: добрососедство, право соседства „Литовский статут”, земельные споры.

Myronenko I.V. Legal regulation of land relations of neighborliness in «Lithuanian statutes»

In this article questions about regulation of neighbourly landed relations in Statuts of the Grand Dutch of Lithuania are considered.

„Statuts of the Grand Dutch of Lithuania” (1529) contained a row of positions concerning the settlement of landed relations of neighbourliness. He included rule commons concerning the settlement of landed relations, and also the special rules.

They regulated procedure of consideration of landed disputes, responsibility for violation of lines of areas; use of forest and water objects. As a considerable step concerning development of the legal adjusting of neighbourly landed relations. Next releases „Statuts of the Grand Duch of Lithuania” (1566, 1588) did not make the considerable alterations concerning adjusting relations of neighbourly landed relations of neighbourhood, but a settlement of procedure of consideration of landed disputes was perfected.

Keywords: neighbourliness, right for neighbourhood, Statuts of the Grand Duch of Lithuania, landed spores.

Мороз Г.В.

ЗМІНА ЦІЛЬОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ЛІСОВИХ ДІЛЯНОК: ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ТА ПРИВАТНИХ ІНТЕРЕСІВ

УДК 349.6+349.41

Постановка проблеми. Ліс – «зелене золото» планети, невід’ємна складова навколишнього природного середовища. Використання лісових ресурсів на землях лісогосподарського призначення займає чільне місце у лісових та земельних відносинах, завдяки чому реалізується можливість задоволення людиною своїх життєво необхідних потреб (естетичних, оздоровчих, рекреаційних, матеріальних тощо), а також функція держави із забезпечення населення деревними, технічними, лікарськими та іншими продуктами лісу [1, с.1]. Територія України відзначається надмірним техногенним навантаженням на довкілля, високим ступенем його забруднення та природно-техногенної небезпеки. Сьогодні ніхто не заперечує негативних наслідків надмірної розораності ґрунтів, натомість заліснення території розглядається серед пріоритетних завдань національної екологічної політики. Ліси займають більш як 15,7 відсотка території України (9,58 мільйона гектарів) і розташовані в основному на півночі (Полісся) та заході (Карпати). Оптимальним, за європейськими рекомендаціями, є показник лісистості (20 відсотків), для досягнення якого необхідно створити більше 2 мільйонів гектарів нових лісів [2, с.214].